

ממשיך וממשיך

בית מדרשו של המגיד

סיכום ותמצות דברי תורתו של המגיד

עיקר הכוונה במצוות החג להמשיך היראה והאהבה לעולם

במאמר זה (מתוך מאמר ארוך שנדפס בליקוטים יקרים ראה) מבאר רבינו יסוד גדול בלימוד התורה ובקיום המצוות, ובכוונה העיקרית בכל מצווה ומצווה, שהיא להמשיך את אור אלקותו יתברך בתחתונים ולתקן עולם במלכותו יתברך על ידי המשכת אור החכמה לעולם כולו ולפרטיו, והוא מהעמודים היסודיים בנתיבות הדרך העולה בית א-ל על ידי אורה המביהק של תורת החסידות.

ובדבריו הקדושים עוקר המגיד טעות נפוצה אשר היא מכשול גדול בעבודת ה', והיא היות שהתורה נחלקת לכמה מיני חלקים, שהרי ישנם מצוות שכל מהותם וקיומם הוא עבודה שבמוח ובלב, כגון מצוות ואהבת את ה' אלקיך ואת ה' אלקיך תירא כו', ולעומת זאת יש מצוות שהם מעשיות לבד, - היינו שעיקר עניינם הוא לעשות מעשה המצווה כראוי וכנכון, כגון שיהיו התפילין עשויין ככל הלכותיהם, ולבנות את הסוכה באופן שסיכוכה ודפנותיה יהיו כראוי וכדומה, אם כן יש צד לומר, שבמצוות אלו הכוונה היא רק כעין "תנאי" בקיום המצווה, דהיינו שכדי שתהיה העשייה לשם גבוה ותחשב מעשה מצווה, בעינין שיקדם לה כוונה ודיבור שהיא כעין גילוי דעת על המעשה, אבל לכאורה עיקרה של המצווה היא העשייה המקדשת את הגוף, והכוונה אינה אלא טפל ו"מכשיר מצווה".

והנה אמנם צדקה דעה זאת בכך שהעשייה מקדשת את גוף האדם ובזאת מעלתה גדולה עד מאוד, אמנם עשו במחשבתם הזאת מטפל עיקר ומעיקר טפל. כי התורה וכל העולמות נבראו בחכמה, היינו שעיקר ומציאותה הפנימית של התורה וכל התרי"ג המצוות הכתובות בה, הם השתלשלות מהחכמה העליונה, שדווקא בה ועל ידה נתלבש אור ה', כי אין רצון הקב"ה להשרות קדושתו על שום נאצל ונברא ונוצר ונעשה אלא על ידי אור החכמה.

ובפרט במצוות פרטיות שעל ידיהם נמשכת שפע ה'מוחי' לעולם כלומר את החכמה שהיא ידיעת הבורא יתברך, על האדם לדעת את הכוונה הפנימית של אותה מצווה, היינו בראש השנה שעיקר העבודה היא להמשיך את היראה לעולם, כי היא זמן קבלת עול מלכות שמים להמליך את הקב"ה על כל יושבי תבל, ובסוכות שהעבודה היא להמשיך את השפע של ה'מוחי' בדרך אהבה, היינו להתדבק בקב"ה שאורו חופף עלינו בחיבוק הנמשל בג' דפנות הסוכה וכמובא בשער הכוונות (הקדמת דרושי חג הסוכות), צריך שתהיה עיקר כוונתו להמשיך את אורו יתברך אל מחשבותיו בדרך היראה ואהבה ובהדגשת האור הפרטי של אותה מצוות ואותה זמן, כי זהו כללו של דבר, שעיקר המצוות הם המשכת החכמה לעולם, והגם שיש מצוות שעיקר הכוונה להמשיך אל המעשה כמו שפירט רבינו בכלל מצוות אלו שופר ולולב וסוכה, אמנם גם כאן הכוונה היא להמשיך את המחשבה אל המעשה, אבל מעשה בלי מחשבה חסרה בו הכוונה העיקרית בעשיית המצוות, שהם 'שלוחים' להמשיך את ה'מוחי' לעולם.

מגיד מראשית

תורתו של המגיד זיע"א לפרשת השבוע

אָמְרוּ בַּמִּדְבָּר (תנחומא ויגש סימן י) אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הָיוּ מְכַבְּדִין אֶת הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹחִי, וְשְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִם כִּבְדַת אוֹתוֹן כֵּאלִילוֹ לִי כִבְדַתְנִי, וְאִם בְּזִית אוֹתוֹן כֵּאלוֹ לְכַבּוּדִי בֵּית. עכ"ל המדרש. וְצִרְיָה לְתַת טַעַם מֵהוּ עֲנִין הַשְּׁלִיחוֹת, מִשְׁמַע שְׁחוּץ מֵעֲנִין הַמִּצְוֹה עֲצֵמָה יֵשׁ בְּחִינָה נּוֹסֶפֶת שֶׁל אֲלֻקוֹת מִמֶּשׁ בֵּאֵה 'עַל יַד' הַמִּצְוֹה וְהִיא נִעְלָה מִמֶּנָּה וְאִשֶּׁר עַל שְׁמָה נִקְרָאת הַמִּצְוֹה שְׁלִיחַ.

וְאֶפְשָׁר לֹמַר כִּי אָמְרוּ בְּזֵהָר (יתרו פב): תְּרִי"ג פְּקוּדֵין אֵינּוּן תְּרִי"ג עֵיטֵין תְּרִי"ג מִצְוֹת הֵם תְּרִי"ג עֲצוֹת, פְּרוּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתַּן מִצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עֲצָה טוֹבָה לָהֶם, שֶׁעַל יָדָם יוֹכְלוּ לְהִתְדַבֵּק וּלְהִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דברים יא כב) 'וְלִדְבָקָה בּוֹ, וְהִקְשׁוּ רַגְלֵיכֶם (כתובות קיא). וְכִי אֶפְשָׁר לְדָבֵק בְּשִׁכְיָנָה, וְהָא כְּתִיב (דברים ד כד) 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא', וְזֹאת הַעֲצָה הַיְעוּצָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ כְּדִי שְׁנוּכַל לִידְבֵּק בּוֹ, וְשִׁלַּח אֱלֵינוּ וְצִוּנוּ הַמִּצְוֹת כְּדִי שֶׁעַל יָדָם נוּכַל לִידְבֵּק בּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁהֵם שְׁלִיחִים אֵלֵינוּ מֵהַקְּב"ה, כְּדִי שְׁבִאֲמִצְעוֹתֵם נוּכַל לִידְבֵּק בּוֹ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בבא בתרא כא). צוֹתָא וְהִתְחַבְּרוּת.

וְהֵנָּה כְּמוֹ שֶׁהַעוֹלָמוֹת נִבְרָאוּ עַל יַדִּי מַחְשְׁבָה וְהַכֵּל וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁהַמַּחְשְׁבָה מוֹלִידָה אֶת הַבַּל הַלֵּב שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַקּוֹל וְהַדִּיבּוּר, וְהַדִּיבּוּר נִשְׁתַּלְשֵׁל מֵהַמַּעֲשֵׂה, כִּי רֵאשִׁית הִיא הַמַּחְשְׁבָה בְּתַחֲלִילָה נִבְרָא עוֹלָם הַמַּחְשְׁבָה שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְאַחַר כֵּן הַהֵבֵל הַלֵּב הַנִּמְשָׁךְ מֵהַמַּחְשְׁבָה הַמִּתְפַּשֵּׁט לְשֵׁם, וְהַדַּבּוּר שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְצִירָה, וְאַחַר כֵּן הַמַּעֲשֵׂה עוֹלָם הַעֲשִׂיָה, כֵּן יֵשׁ מִצְוֹת הַתְּלִוּוֹת בְּמַעֲשֵׂה, כְּמוֹ סִכָּה וְלֹלֵב וְשׁוֹפָר וְכִיּוּצָא בּוֹ וְבֵהֶם תִּיקוּן מִצִּיאוֹת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהִיא קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְיֵשׁ שְׁתֵּלּוּין בְּדַבּוּר, כְּמוֹ תוֹרָה וְתַפְלָה וְעַל יָדָם מִמְשִׁיכִים הַדִּיבּוּר לַחַיּוֹת הַחַיּוֹת הָאֲמִצְעֵי שֶׁל הַעוֹלָמוֹת, וְיֵשׁ בְּמַחְשְׁבָה, כְּמוֹ אֶהְבָּה וְיִרְאַה שֶׁהֵם אוֹתִיוֹת ל' ה', וְעַל יָדָם מִמְשִׁיכִים אֶת הַחַיּוֹת הַפְּנִימִי שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבַּל.

אֵף אֶף אוֹתוֹן שְׁתֵּלּוּין בְּדַבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֵׂה צִרְיָה שִׁיְהִי מְעַרְבַּ בְּהֵם הַמַּחְשְׁבָה, כִּי הִיא רֵאשִׁית הַכֵּל כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, שֶׁהַמַּחְשְׁבָה הִיא מְקוּר לְדִיבּוּר וְלַמַּעֲשֵׂה וְלִכּוֹן מִבְּלַעֲדֵי הַמַּחְשְׁבָה שֶׁעַל יָדָה מִמְשִׁיכִים מֵאוֹר הַחֲכָמָה - אֵין בֵּהֶם חַיּוֹת, וְעוֹד מֵה לּוֹ בְּעֵשִׂית הַמִּצְוָה אוֹ בְּלִמּוּד אִם אֵין כְּפִנְתּוֹ וּמַחְשְׁבָתּוֹ רְצוּיָה וְדַבּוּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ כִּיוֹן שֶׁכִּבֵּר נִתְבָּאֵר שְׁתֵּרִי"ג מִצְוֹת הֵם עֲצוֹת לְהִידְבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְזֹאת כֹּל תַּכְלִיתָם.

וְיָמָה גַּם (זוהר פנחס רכח): שֶׁבְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה כְּלֹלִים בּוֹ כָּל הַתְּרִי"ג כִּיוֹן שֶׁכֵּל מִצְוֹה הִיא חֵלֶק מֵהֵאֲחַדוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכִשְׂאֵתָה תּוֹפֵס חֵלֶק מֵהֵאֲחַדוֹת אֵתָה תּוֹפֵס כּוֹלוֹ, וְלִכּוֹן כְּשֶׁאֲדָם עוֹשֵׂה מִצְוֹה בְּשִׁבִיל לִידְבֵּק בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ נִחְשָׁב שֶׁהוּא מְקִיִּים אֶת כֹּל הַמִּצְוֹת, וְכֵאלִילוֹ מֵעֵלָה אֶת מִידַת הַמִּצְוֹה שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה וְכַדְלָקְמָן - וְלִכְפָּה צִרְיָכָה כָּל מִצְוָה לְהִיּוֹת בְּכֹנֶנָה לְעֵשׂוֹת רְצוֹן קוֹנּוֹ וּבְדַחֲלִילוֹ וְרַחֲמִינוּ, כִּי מִדַּת הַמִּצְוָה עֲנִיִּינָה הַפְּנִימִי שֶׁל הַמִּצְוֹה דֵּהֵינּוּ הַשְּׁכִינָה מְקוּמָה וְשִׁרְשָׁה בֵּין תְּרִין דְּרוּעֵין (זוהר נשא קמא): מְקוֹם הַשְּׁכִינָה וְדִבְיֻקָּתָה בְּסִפְרֵי הַעֲלִיוֹנוֹת - הוּא בְּשֵׁנֵי זְרוּעוֹת קוֹמַת הַקְּדוּשָׁה הַנִּקְרָאת "זַעִיר אֲנִיפִין" שְׁבָה נְכַלְלִים הַשְּׁפַעַת כֹּל הַמִּידוֹת, וְזְרוּעוֹתֶיהָ שֶׁל קוּמָה זֹאת הֵם שְׁנֵי הַמִּידוֹת הַמְּכֻנּוֹת זְרוּעוֹת שֶׁהֵם אֶהְבָּה וְיִרְאַה, וְכִשְׁעוֹשֵׂה הַמִּצְוֹה בְּאֶהְבָּה וְיִרְאַה הוּא כְּמַחְבֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא הַשְּׁפַעַת

שפע משני הזרועות שהם אהבה ויראה.

לכן צריך לזהר מאד בעשית המצות, או בתורה ובתפלה כי הם גם כן נקראים מצות, שיהיו בדחילו ורחימו ובכוננה רצויה ודבוקה לבוראו בעשיתה, אף אם היא מצוה קלה מהקלות, כי כלם מסוג אחד הם, שכולם נשתלשלו מהחכמה, והאור הנמשך על ידיהם הוא אור אחד - אור החכמה שהוא ידיעת ה', ולכן אין חילוק לענין זה בין מצוה קלה לחמורה.

ואפשר שלזה כונו גם כן רבותינו ז"ל באמרו במשנה (קידושין לט): כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ, וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ וכו', לכאורה מלת אחת מיתרת, כי באמרו מצוה די והנה ממילא משמעה אחת דבלשון רבים אמרינן - 'מצוות', הגם שדרשו רבותינו ז"ל (שם) אחת יתרה על זכותיו שהיה קודם לכן חציו זכאי וחציו חייב ועכשיו נעשה רובו זכאי עם כל זה דברי תורה הם כפטיש יפוצץ סלע ומתפרשין לכמה טעמים, ואפשר שגם להג"ל כונו, וכך פרושו, העושה מצוה, רוצה לומר אפלו איזה מצוה מה שיהיה, אפלו מאותם התלויים במעשה שהווה אמינא שעיקר עניינה אינה דווקא הדביקות כמצוות התלויות במחשבה שפשוט שכל עניינם הוא הדביקות בה, יהיה אחת, פרוש כונתו יהיה רצויה ודבוקה במחשבתו לעשות נחת רוח לפניו ולעבד עבודתו שהיא כוונה אחת בכל המצוות ואין בזה הפרש בין מצווה קלה לחמורה, ובדאי בזה מטיבין לו ומאריכין לו ימיו.

ומה גם שכל מצוה ומצוה תלויה בשרשים עליונים לתקן העולמות העליונים שמלבד קבלת העול שבמצוה לעשות נחת רוח ליצורו, יש גם בכל מצווה שורש פרטי לתקן איזה מידה בעולמות העליונים, כלומר לכל מצוה יש צינור מיוחד הממשיך שורש משרשי החכמה העליונה באופן המיוחד אל כוונת מצוה זו, כמו שופר המעורר עולם היראה, כמו שכתוב (עמוס ג א) 'אם יתקע שופר בעיר וגו', ויש שמעוררים האהבה כמו סכה ולולב וכיוצא שהם להמשיך את שפע החסד, וכתוב (קהלת ג א) 'לכל זמן ועת לכל חפץ', יש זמן מיוחד לעבודת היראה ויש זמן מיוחד לעבודת האהבה, וצריך בעשיתם לעורר שרשם, כמו בראש השנה צריך לעורר מדת היראה שהוא דין, ולכן אז תוקעים בשופר המעורר עולם היראה כמבואר (ראש השנה י): כי בראש השנה נברא העולם (בראשית רבה יב טז) והעולם בתחלה במדת הדין היה, ואחר כך שתפו עם מדת הרחמים, כמו שכתוב (תהלים עו ט) 'משמים השמעת דין ארץ יראה

ושקטה', שהוא רומז לזה שמתחלה בתחילת הבריאה יראה מחמת מדת הדין, ואחר כך שקטה מחמת מדת הרחמים (עיין שבת פח).

נמצא שבראש השנה שאז מתחדשת הבריאה, עת לעורר ולהמשיך מדת היראה, כי כן מוכרח להיות התחדשות הבריאה בסדר שנברא בתחילה, ורק על ידי כן יכול להיות לה קיום, ובימי החג וכיוצא צריך לעורר מדת האהבה אשר כסדר הבריאה - מוכרחת להשתתף במידת היראה שבה בריאת העולם, ולכן מונעגים בלולב ויושבים בסוכה, וכיוצא בשאר מצות, כל אחת ואחת לפי ענין שרשה צריך לעורר ולתקנה ולעשותה כמאמרה כפי הכוונה שבה נאמרה - ולא במעשה לבד, ובדאי אם יעשה האדם כך יתדבק ויתחבר ויתקשר בקדשה העליונה.

נמצא המצוות נעשו שלוחים מאתו יתברך אלינו בכדי להתדבק בו, כי זולתם אי אפשר כנ"ל, כי על ידי המצוות מקימין (דברים יג ה) 'ובו תדבקו', וזהו שאמרו ששלוחו של אדם כמותו, שעל ידם נדבקים בבורא יתברך שמו ממש.

ופשיטא בלמוד התורה ובעבודה שבלב זו תפילה (תענית ב.) על אחת כמה וכמה שעיקר העבודה היא בלב יותר ממצוות שבמעשה, צריך האדם להתדבק מאד מאד בדחילו ורחימו ובהתלהבות גדול כי כל תכלית מצוות אלו שהם בדיבור ובמחשבה הוא ההתלהבות והאהבה והיראה שעל ידם ממשיך רוח חיים לעולמות, כמו שמבאר בדרושים הקודמים (סימן ק"ח ד"ה ויש לומר על פי רמז).

ואין צריך לומר שצריך האדם לשמור פיו ולשונו מכל דבור, ואפלו דבר הרשות החמירו רז"ל (ברכות יד.) קדם התפלה, כמו שאלת שלום, פי אף זה אפילו דבר הרשות פוגם קדם התפלה, פי ידוע (בראשית רבה יב יד) שהעולם נברא על ידי מחשבה ודבור ומעשה, וראשית הכל הוא המחשבה שבו נברא העולם בראש כי ממנו יצא הדיבור, והדבור הוא ענף המחשבה כי המחשבה מוציאה הבל ומהבל נעשה קול ודיבור כמבואר לעיל, והמעשה הוא ענף הדבור כי הדיבור הוא המחיה את המעשה, וכמו כן האדם בקומו משנתו שהוא נעשה בריה חדשה חדשים לבקרים, אם ידבר תחלת דבריו דברי הרשות, ופשיטא דברים אשר לא כן דברים אשר אינם נכונים, כלומר דברי שטות או דברי גנאי ודברים אסורים, אף אם יתפלל ויעסק בתורה אחר כך, הכל כל מה שידבר בתורה ובתפילה מסתעפין ונמשכין אחר הדבור הראשון שדיבר קודם לכן, וממילא לא יוכל לדבק מחשבתו להקב"ה.

כי כמו שהדבור הוא ענף המחשבה וטפלה אליו כיון שכל כוח הדיבור הוא מהמחשבה, כן הדבור השני אל הראשון כח הדיבור השני הוא ענף הדיבור הראשון אף אם היה מענין אחר, כלומר שהכח הפנימי שנתלבש בדיבור הראשון הוא עצם כח המחשבה, וכח המחשבה שמלוכש בדיבור השני נמשך מכח המחשבה הראשון ולכן הוא נטפל אל הראשון, כמו שכתוב בזהר (קדושים פג.) ובכתבי האריז"ל (שער המצות פרשת יתרו) בענין כבוד אב הגדול, מפני שאחיו הכבוד נוטל חלק העקרי מכח ההולדה היינו כוח השורשי שממנו מקבלת האם את כח ההולדה מבעלה, ושאר אחיו הם המסתעפין ממנו וענפים אליו, כן הוא כאן כח הדיבור הראשון מקבל את המחשבה הראשונה שאליה נמשך שורש כח המחשבה, וממנו נמשך לאדם אחר כך עוד כח מחשבה לדבר עוד דיבורים, ואם הדיבור הראשון לא היה בדביקות הקב"ה, יקשה עליו לקשר אחר כך את שאר הדיבורים, ולכן יזהר האדם שיקדש ויטהר דבורו הראשון, ויזכר מחשבתו הראשונה שתהיה דבוקה בקדשה, כדי שימשך אליו כל שארי הדיבורים שאחריה, ואחר כך פשיעמד בתפלה מתוך שמחה של מצוה כמו שקדש דבורו ומחשבתו כנ"ל כי בשמחה אותיות 'מחשבה', שהשמחה נמשכת על ידי מחשבות קדושה, בודאי יענה בתפלתו.

ומה גם אם תפלתו תהיה זכה וברורה על ידי שיקדש את כח הדיבור שבו קודם התפילה, בודאי ההבל הקדוש היוצא מפיו יתדבק ויתחבר עם ההבל העליון הדבוק אליו ונכנס אליו בתמידות כמבואר לעיל שבפסוק ויפח באפיו רוח חיים נרמז סדר ההשתלשלות אשר הקב"ה "מגיד" - ממשיך - מ"ראשית" מהחכמה בסדר ההשתלשלות עד "אחרית" הנשמה שבגוף שבעולם העשיה - אם אינו מקלקל מעשיו ופוגם בהמשכה זו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה יד, ט) על פסוק (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה שהאדם נושם, ויוצא ההבל ממנו מתא לעילא מלמטה למעלה, כשנושם מכניס לקרבו הבל, ולאחר שמוציא מפיו ההבל הוא חוזר לשרשו, וחוזרת אליו מעילא לתתא וכשחוזר ונושם מתחדשת שוב ההמשכה של ההבל הנמשך מההבל העליון להחיותו, ובדאי באופן זה שתפלתו זכה וברורה אז הוא מתקשר לשורש האלוקי שמשם הוא נאצל ומתחדש שם, בנקל יוכל להתחבר חלק אלהות אשר בתוך האדם אל שרשו אם יכוין לקשר את ההבל היוצא מפיו לשורשו באור החכמה, אזי החכמה חוזרת וממשיכה אליו חיות חדש על ידי ההבל, הנקרא 'אור חוזר' משום שהוא נמשך מכח התעוררות האדם לדבק עצמו לשרשו.

